

MASA DEPAN INDUSTRI HOTEL HALAL DI MALAYSIA DAN INDONESIA: CABARAN DAN PELUANG

Halal Hospitality in Malaysia and Indonesia: Future Prospects, Challenges, and Policy Directions

Siti Nur Husna Abd Rahman*

**Corresponding Author*, Pelajar PhD, Academy of Contemporary Islamic Studies, Universiti Teknologi MARA Cawangan Negeri Sembilan, 71300, Negeri Sembilan, Malaysia.

snhusna@uitm.edu.my

&

Rafidah Mohd Azli (PhD)

Pensyarah Kanan, Academy of Contemporary Islamic Studies, Universiti Teknologi MARA Cawangan Negeri Sembilan, 71300, Negeri Sembilan, Malaysia.

rafidah2262@uitm.edu.my

Nursafra Mohd Zhaffar (PhD)

Pensyarah Kanan, Academy of Contemporary Islamic Studies, Universiti Teknologi MARA Cawangan Negeri Sembilan, 71300, Negeri Sembilan, Malaysia.

nursafra@uitm.edu.my

Mohd Hidayat Mahadi (PhD)

Pensyarah Kanan, Jabatan Pengajian & Pendidikan Islam, Akademi Pengajian Islam dan Kontemporari (ACIS), UiTM Shah Alam, 40450 Shah Alam, Selangor, Malaysia.

mohdhidayat@uitm.edu.my

S. Salahuddin Suyurno (PhD)

Professor, Akademi Pengajian Islam dan Kontemporari (ACIS), UiTM Shah Alam, 40450 Shah Alam, Selangor, Malaysia.

Suyurnossalahud@uitm.edu.my

Abstrak

Industri hotel halal semakin berkembang di peringkat global, khususnya di negara majoriti Muslim seperti Malaysia dan Indonesia yang merupakan antara destinasi pelancongan Islamik terkemuka. Kajian ini bertujuan meneliti masa depan industri hotel halal dengan memberi tumpuan kepada cabaran serta peluang yang dihadapi oleh kedua-dua negara tersebut. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif melalui kaedah analisis tematik berdasarkan sorotan literatur dan dokumen berkaitan dasar pelancongan halal, pensijilan, dan trend pengguna. Dapatan kajian mengenal pasti beberapa cabaran utama seperti kekurangan standardisasi piawaian halal, kos pematuhan yang tinggi, serta perbezaan tahap kesedaran dan persepsi pengguna terhadap konsep hotel halal. Walau bagaimanapun, peluang strategik turut dikenalpasti termasuk peningkatan permintaan pelancong Muslim global, sokongan dasar kerajaan, serta penerapan teknologi inovatif dalam perkhidmatan hospitaliti Islamik. Hasil kajian ini diharapkan dapat memberikan panduan berguna kepada penggubal dasar, badan pensijilan, dan pengusaha hotel dalam merangka strategi pembangunan industri hotel halal yang lebih berdaya saing, lestari, dan memenuhi prinsip Maqasid Syariah.

Kata kunci: *Hotel halal, perhotelan Islamik, Malaysia, Indonesia, cabaran, peluang, pensijilan halal, pelancongan Muslim.*

Abstract

The halal hotel industry is expanding rapidly on a global scale, particularly in Muslim-majority countries such as Malaysia and Indonesia, which are among the leading destinations for Islamic tourism. This study aims to examine the future of the halal hotel industry by focusing on the challenges and opportunities faced by both countries. A qualitative approach was employed, using thematic analysis based on an extensive review of literature and policy documents related to halal tourism, certification, and consumer trends. The findings identify key challenges such as the lack of standardized halal certification, high compliance costs, and varying levels of awareness and perceptions among consumers regarding halal hotel concepts. Nevertheless, significant opportunities are emerging, including the growing demand from global Muslim travelers, strong governmental support, and the integration of innovative technologies in Shariah-compliant hospitality services. This study is expected to provide valuable insights for policymakers, certification bodies, and hotel operators in formulating strategies to develop a more competitive, sustainable, and Maqasid Shariah-aligned halal hotel industry.

Keywords: *Halal hotel, Islamic hospitality, Malaysia, Indonesia, challenges, opportunities, halal certification, Muslim tourism.*

PENGENALAN

Industri pelancongan halal terus berkembang pesat selari dengan pertumbuhan populasi Muslim global, yang dijangka mencecah 2.2 bilion menjelang tahun 2030 (DinarStandard, 2023). Perkembangan ini turut memacu segmen khusus seperti hotel halal, yang bukan sahaja memenuhi keperluan asas Muslim dari segi makanan dan ibadah, tetapi juga menawarkan persekitaran penginapan yang mematuhi prinsip syariah. Dalam konteks ini, Malaysia dan Indonesia sering disebut sebagai dua negara peneraju dalam mempromosikan pelancongan Islamik, khususnya dalam bidang hospitaliti halal (CrescentRating, 2023). Kedua-duanya mempunyai jumlah penduduk Muslim yang besar dan komitmen dasar yang jelas dalam menyokong pembangunan industri ini.

Walaupun laporan Global Muslim Travel Index (GMTI) meletakkan Malaysia dan Indonesia dalam kedudukan teratas, realitinya industri hotel halal di kedua-dua negara masih berdepan pelbagai cabaran struktural dan operasional. Malaysia, misalnya, telah memperkenalkan Standard MS2610:2015 yang memberi garis panduan kepada hotel halal, namun pematuhannya masih bersifat sukarela dan kurang menyeluruh (Samori, Salleh, & Khalid, 2016). Di Indonesia pula, pelaksanaan pensijilan halal adalah wajib mengikut Undang-Undang No. 33 Tahun 2014, tetapi penguatkuasaan yang tidak seragam antara wilayah menimbulkan pelbagai isu dalam pelaksanaannya (Purnomo et al., 2021).

Cabaran lain yang turut mencabar daya saing industri ini ialah kekaburan dalam pemahaman konsep hotel halal dalam kalangan pengusaha dan pelanggan. Bagi sesetengah pihak, hotel halal sekadar dilihat sebagai hotel yang menyediakan makanan halal, tanpa mengambil kira keperluan lain seperti pengasingan ruang lelaki dan wanita, ketiadaan alkohol, kemudahan ibadah, dan etika perkhidmatan Islamik (Nurhayati & Hendar, 2019). Persepsi ini turut menyumbang kepada kurangnya permintaan terhadap hotel halal yang sah diiktiraf, terutama dalam kalangan pelancong bukan Muslim yang tidak memahami konsep sebenar.

Selain itu, terdapat kekangan dari sudut kos pematuhan dan transformasi operasi bagi hotel konvensional yang ingin beralih kepada model patuh syariah. Kos yang tinggi melibatkan pelaburan dalam latihan kakitangan, pengubahsuaian fasiliti, dan pemerolehan bekalan halal yang diiktiraf (Razalli, Abdullah, & Hassan, 2012). Dalam kebanyakan kes, hotel kecil dan sederhana berdepan dilema antara keinginan untuk menyesuaikan diri dengan trend pelancongan Islam, dan keperluan untuk mengekalkan daya saing dalam pasaran yang kompetitif.

Tambahan pula, kajian akademik yang secara langsung membandingkan Malaysia dan Indonesia dalam konteks pembangunan hotel halal masih terhad. Kebanyakan kajian menumpukan kepada aspek tempatan sahaja, tanpa menilai secara kritikal bagaimana dasar, penguatkuasaan, dan penerimaan masyarakat berbeza antara kedua-dua negara. Oleh itu, terdapat keperluan untuk melakukan satu analisis perbandingan yang lebih mendalam dan menyeluruh untuk mengenal pasti kekuatan, kelemahan serta ruang kerjasama yang boleh dimanfaatkan dalam memajukan industri ini secara serantau (Rahman & Rosid, 2020).

Bertitik tolak daripada latar belakang ini, kajian ini dijalankan bagi meneliti secara sistematik cabaran dan peluang pembangunan industri hotel halal di Malaysia dan Indonesia. Dengan menggunakan pendekatan analisis tematik berdasarkan kajian literatur dan dokumen industri, kajian ini membina satu kerangka perbandingan terhadap polisi kerajaan, piawaian pensijilan, inovasi teknologi, dan persepsi pengguna. Kajian ini diharap dapat memberikan panduan berguna kepada penggubal dasar, badan pensijilan, dan pengusaha hotel dalam merangka strategi pembangunan hotel halal yang lebih lestari, berdaya saing dan selari dengan prinsip Maqasid Syariah.

SOROTAN KARYA KAJIAN LEPAS

Konsep hotel halal telah berkembang pesat seiring dengan peningkatan pelancong Muslim global yang mahukan penginapan yang mematuhi prinsip syariah. Hotel halal bukan sekadar menyediakan makanan halal dan bebas alkohol, tetapi turut merangkumi aspek seperti kemudahan ibadah, pemisahan ruang lelaki dan wanita, serta etika perkhidmatan Islamik yang menyeluruh (Henderson, 2016; Razalli, Abdullah, & Hassan, 2012). Kajian terdahulu menggariskan kepentingan elemen-elemen ini dalam meningkatkan keselesaan dan keyakinan pelancong Muslim terhadap persekitaran penginapan mereka (Battour & Ismail, 2016). Perkembangan ini menunjukkan bahawa permintaan terhadap perkhidmatan perhotelan patuh syariah semakin meningkat, sekaligus mencetuskan keperluan kepada sistem piawaian dan pelaksanaan yang lebih konsisten di peringkat serantau.

Dalam konteks Malaysia dan Indonesia, kedua-dua negara telah mengambil langkah proaktif dengan memperkenalkan garis panduan dan pensijilan hotel halal. Malaysia melalui JAKIM telah memperkenalkan MS2610:2015 sebagai rujukan standard kebangsaan, manakala Indonesia pula melaksanakan sistem pensijilan halal secara mandatori menerusi BPJPH di bawah Undang-Undang No. 33 Tahun 2014 (Samori, Md Salleh, & Khalid, 2016; Purnomo, Subagyo, & Fatimah, 2021). Namun, perbezaan dalam pendekatan dan pelaksanaan antara kedua-dua negara telah

menimbulkan pelbagai kekeliruan dalam kalangan pengusaha dan pelanggan. Tambahan pula, sehingga kini belum wujud sebarang usaha penyelarasan atau pengiktirafan silang (mutual recognition) antara sistem pensijilan halal mereka. Hal ini menimbulkan persoalan sama ada model pensijilan sedia ada mampu menyokong pertumbuhan industri hotel halal yang berdaya saing secara serantau.

Selain isu piawaian, antara cabaran besar yang sering diketengahkan ialah kos pematuhan terhadap pensijilan halal. Kos yang tinggi untuk mengubahsuai struktur fizikal hotel, melatih kakitangan, dan memastikan bekalan halal yang konsisten menjadi halangan utama kepada banyak pengusaha hotel, terutamanya yang berskala kecil (Razalli et al., 2012; El-Gohary, 2016). Di samping itu, tahap kefahaman pengusaha terhadap konsep hotel halal juga tidak seragam, menyebabkan pelaksanaan sering bersifat separa dan tidak menyeluruh (Nurhayati & Hendar, 2019). Kajian-kajian ini memberi isyarat bahawa keperluan terhadap sokongan dasar kerajaan dan insentif kewangan adalah penting untuk memastikan keberlangsungan hotel halal.

Dari sudut pengguna pula, persepsi terhadap hotel halal memainkan peranan penting dalam menentukan permintaan pasaran. Pelancong Muslim umumnya lebih cenderung memilih hotel yang memiliki ciri-ciri patuh syariah, namun masih wujud kebimbangan dalam kalangan pelancong bukan Muslim terhadap kekangan atau eksklusiviti perkhidmatan yang ditawarkan (Shafaei & Mohamed, 2017). Persepsi ini jika tidak ditangani dengan baik, boleh menjejaskan keberkesanan strategi pemasaran dan merencatkan pertumbuhan industri ini. Oleh itu, penjenamaan hotel halal perlu lebih inklusif dan mampu menonjolkan nilai-nilai universal seperti kebersihan, keselamatan, dan etika yang baik (Rahman & Rosid, 2020).

Dalam perkembangan teknologi, beberapa inovasi telah diperkenalkan bagi menyokong keberkesanan operasi hotel halal, termasuk aplikasi tempahan mesra Muslim, kecerdasan buatan dalam khidmat pelanggan, dan integrasi maklumat ibadah dalam bilik (El-Gohary, 2016; Islamic Tourism Centre, 2023). Inisiatif ini bukan sahaja meningkatkan kepuasan pelanggan, malah dapat menjadikan hotel halal lebih kompetitif di pasaran antarabangsa. Walau bagaimanapun, tahap adaptasi teknologi ini berbeza antara Malaysia dan Indonesia, dan masih kurang diterokai secara akademik dari sudut impaknya terhadap strategi pertumbuhan industri.

Secara keseluruhannya, walaupun terdapat banyak kajian mengenai plancongan halal dan hotel patuh syariah, jurang masih wujud dalam kajian komparatif yang menghubungkan realiti pelaksanaan industri hotel halal di Malaysia dan Indonesia secara holistik. Sebahagian besar kajian sedia ada hanya memberi fokus kepada satu negara atau satu dimensi tertentu seperti pensijilan atau persepsi pengguna, tanpa menilai secara menyeluruh interaksi antara dasar, cabaran operasi, serta peluang pembangunan serantau. Maka, kajian ini dijalankan untuk mengisi jurang tersebut dengan meneliti secara sistematik cabaran dan peluang industri hotel halal dalam kedua-dua negara melalui pendekatan analisis tematik, sekali gus memberikan sumbangan kepada pembangunan plancongan Islam yang lebih mampan, strategik, dan bersepadu di rantau Asia Tenggara. Berikut ialah **Jadual 1** sorotan literatur yang diringkaskan berdasarkan tema-tema utama dalam kajian, termasuk penulis, fokus kajian, negara, dapatan utama, dan implikasi kepada kajian ini:

Jadual 1: Sorotan Literatur Bertema Mengenai Hotel Halal di Malaysia dan Indonesia

PENULIS & TAHUN	FOKUS KAJIAN	NEGARA	DAPATAN UTAMA	IMPLIKASI KEPADA KAJIAN INI
Henderson (2016)	Konsep dan amalan hotel halal	Malaysia & Singapura	Hotel halal bukan sekadar makanan halal; perlu patuh syariah sepenuhnya	Menegaskan keperluan hotel halal bersifat menyeluruh, bukan kosmetik semata-mata
Razalli et al. (2012)	Model pembangunan hotel Islamik	Malaysia	Kos pematuhan dan kekangan operasi antara cabaran utama	Menunjukkan perlunya insentif bagi hotel konvensional beralih ke model halal
Samori et al. (2016)	Trend pelancongan halal dan standard pensijilan	Malaysia & Asia	Piawaian tidak seragam; perbezaan pelaksanaan antara negara	Menyokong keperluan penyelarasan standard Malaysia-Indonesia
Nurhayati & Hendar (2019)	Persepsi dan pemilihan hotel halal	Indonesia	Faktor religiositi dan kejelasan maklumat mempengaruhi keputusan pelanggan	Menunjukkan kepentingan strategi pemasaran mesra Muslim
Battour & Ismail (2016)	Permintaan dan cabaran pelancongan halal	Global	Pelancong Muslim perlukan penginapan mesra ibadah dan bersih	Menegaskan keperluan nilai-nilai Islamik universal dalam perkhidmatan
Purnomo et al. (2021)	Dasar pensijilan halal dan pelaksanaannya di Indonesia	Indonesia	Pensijilan halal wajib, tapi penguatkuasaan tidak konsisten di seluruh wilayah	Menekankan jurang pelaksanaan antara polisi dan realiti industri
El-Gohary (2016)	Teknologi dan ketulenan pelancongan halal	Global	Penggunaan teknologi bantu keberkesanan, tapi isu “halal sebenar” masih wujud	Mengukuhkan cadangan inovasi digital dalam pembangunan hotel halal
Rahman & Rosid (2020)	Pemasaran digital dan pertumbuhan	Malaysia	Pemasaran digital meningkatkan	Sokong strategi pemasaran

	pelancongan halal		capaian tetapi perlu dipandu nilai Islam	digital inklusif dan beretika
Islamic Tourism Centre (2023)	Garis panduan penginapan mesra Muslim	Malaysia	Panduan <i>Muslim-friendly</i> diperkenalkan tapi belum pensijilan penuh	Tunjukkan peluang penyatuan pensijilan dan pengiktirafan sistemik
Shafaei & Mohamed (2017)	Penjenamaan destinasi pelancongan Islamik	Malaysia	Penjenamaan Malaysia sebagai destinasi Islamik berimpak tinggi secara global	Kukuhkan kelebihan Malaysia dalam pelancongan Islam, perlu dicontohi Indonesia

Analisis terhadap Jadual 1.1 menunjukkan bahawa kajian-kajian lepas telah memberi tumpuan yang menyeluruh terhadap pelbagai aspek industri hotel halal, merangkumi konsep asas perhotelan patuh syariah, isu pensijilan halal, cabaran pematuhan, persepsi pelanggan, serta peranan teknologi dalam menyokong keberkesanan perkhidmatan. Kajian oleh Henderson (2016) dan Razalli et al. (2012) menjadi antara asas penting dalam memahami perkembangan awal konsep hotel halal, yang menekankan bahawa perkhidmatan patuh syariah bukan sekadar berkaitan makanan halal tetapi merangkumi keseluruhan ekosistem penginapan. Ini memberi isyarat bahawa pemahaman konsep hotel halal dalam kalangan pengusaha dan pelanggan perlu lebih menyeluruh dan mendalam.

Selain itu, kajian oleh Samori et al. (2016) dan Purnomo et al. (2021) telah menyorot kepelbagaian pendekatan antara Malaysia dan Indonesia dari sudut pensijilan halal. Perbezaan ini bukan sahaja menyebabkan ketidaksamaan pelaksanaan tetapi turut menimbulkan kekeliruan dalam kalangan pelancong Muslim antarabangsa. Ini menguatkan justifikasi perlunya kajian ini melihat perbandingan antara kedua-dua negara secara lebih sistematik, terutamanya dalam usaha ke arah standardisasi atau sekurang-kurangnya pengiktirafan silang (mutual recognition) antara sistem pensijilan halal mereka.

Dari sudut pelaksanaan industri, dapatan daripada Nurhayati & Hendar (2019) dan El-Gohary (2016) menunjukkan bahawa tahap kesediaan dan pemahaman pengusaha hotel terhadap konsep halal masih bersifat tidak seragam, dan ini turut menjadi penghalang kepada kelestarian model perniagaan hotel halal. Persepsi pelanggan turut memainkan peranan penting, di mana sebahagian pelancong bukan Muslim mungkin melihat hotel halal sebagai eksklusif atau terhad, dan hal ini memerlukan strategi komunikasi jenama yang lebih inklusif dan universal.

Dalam konteks teknologi, hanya sebilangan kecil kajian (seperti El-Gohary, 2016; Islamic Tourism Centre, 2023) yang membincangkan secara mendalam integrasi inovasi digital dalam meningkatkan kualiti perkhidmatan hotel halal. Ini membuka ruang kepada penyelidikan lanjut mengenai bagaimana aplikasi pintar, AI, dan teknologi mesra Muslim boleh menyumbang kepada nilai tambah industri ini, terutamanya dalam kalangan pelancong generasi baharu.

Secara keseluruhan, jurang penyelidikan yang ketara ialah kekurangan kajian komparatif dua hala yang menganalisis pembangunan industri hotel halal di Malaysia dan Indonesia secara holistik. Kebanyakan kajian menumpukan kepada satu negara sahaja atau hanya aspek tunggal seperti dasar atau persepsi pengguna. Justeru itu, kajian ini tampil mengisi jurang tersebut dengan memberi

tumpuan kepada cabaran dan peluang industri hotel halal berdasarkan pendekatan perbandingan yang lebih strategik dan menyeluruh, merangkumi elemen dasar, amalan industri, dan perkembangan teknologi.

KAEDAH PENYELIDIKAN

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dengan kaedah analisis tematik bagi meneliti cabaran dan peluang dalam pembangunan industri hotel halal di Malaysia dan Indonesia. Pendekatan ini dipilih kerana ia membolehkan penyelidik memahami fenomena secara mendalam, khususnya dalam meneroka variasi dasar, pelaksanaan pensijilan halal, serta persepsi pengguna terhadap perkhidmatan hotel patuh syariah.

Data kajian diperoleh secara sekunder melalui kajian literatur dan analisis dokumen yang melibatkan artikel jurnal, laporan dasar kerajaan, garis panduan pensijilan halal, dan laporan industri pelancongan Islam dari kedua-dua negara. Sumber seperti laporan Global Muslim Travel Index, garis panduan MS2610:2015 (Malaysia), dan dokumen pelaksanaan Undang-Undang Jaminan Produk Halal (Indonesia) turut dijadikan bahan utama untuk tujuan triangulasi.

Analisis data dilakukan menggunakan teknik analisis tematik seperti yang dicadangkan oleh Braun dan Clarke (2006), yang melibatkan langkah-langkah mengenal pasti tema, pengkodan data, dan pemetaan hubungan antara konsep. Tiga tema utama telah dikenal pasti melalui proses ini iaitu: (1) pensijilan dan dasar halal, (2) persepsi industri dan pengguna, serta (3) inovasi dan kemampuan. Tema-tema ini dianalisis dan dibandingkan bagi mengenal pasti persamaan dan perbezaan antara pendekatan Malaysia dan Indonesia.

Dalam memastikan kebolehpercayaan dapatan, semua dokumen dianalisis secara sistematik menggunakan kaedah triangulasi sumber dan semakan silang. Kajian ini tidak melibatkan sebarang data primer atau responden, dan oleh itu, tidak memerlukan kelulusan etika penyelidikan. Namun begitu, semua sumber dikendalikan dengan penuh integriti akademik dan mematuhi prinsip sitasi yang betul mengikut gaya APA 7.

Secara keseluruhannya, pendekatan metodologi ini membolehkan kajian dijalankan secara fokus dan menyeluruh terhadap elemen-elemen strategik dalam pembangunan hotel halal, sekaligus menyediakan asas untuk membuat perbandingan yang bermakna antara dua negara utama dalam pelancongan Islam serantau.

DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Kajian ini mengenal pasti bahawa industri hotel halal di Malaysia dan Indonesia berkembang dalam suasana yang kompleks, di mana cabaran dan peluang wujud secara serentak dan saling mempengaruhi. Walaupun kedua-dua negara merupakan destinasi utama pelancongan Islam, terdapat variasi signifikan dalam aspek dasar, pelaksanaan piawaian, kefahaman industri, dan penggunaan teknologi. Empat tema utama telah dikenal pasti melalui analisis tematik, iaitu (1) pensijilan dan dasar, (2) kos dan kesiapsiagaan industri, (3) persepsi pengguna, dan (4) inovasi teknologi.

Cabaran Standardisasi dan Pensijilan

Salah satu cabaran utama yang menonjol ialah perbezaan ketara dalam sistem pensijilan halal. Malaysia melaksanakan pensijilan secara sukarela melalui JAKIM dan MS2610:2015, manakala

Indonesia mewajibkan pensijilan melalui BPJPH dan MUI mengikut Undang-Undang No. 33 Tahun 2014 (Purnomo et al., 2021). Ketidaksamaan ini menimbulkan kekeliruan dalam kalangan pelancong Muslim antarabangsa dan menyukarkan hotel untuk menembusi pasaran serantau. Namun begitu, perbezaan ini juga membuka ruang kepada dialog kerjasama strategik untuk mewujudkan pengiktirafan silang (mutual recognition), yang akan memberi manfaat besar kepada industri pelancong Islam ASEAN.

Kos Pematuhan dan Potensi Sokongan Dasar

Kos pematuhan yang tinggi, termasuk pelaburan dalam fasiliti, latihan, dan bahan mentah halal, menjadi halangan kepada hotel konvensional yang ingin beralih kepada model patuh syariah (Razalli et al., 2012). Di Malaysia, terdapat sokongan daripada ITC dan Halal Development Corporation, manakala di Indonesia, pelaksanaan dasar tidak seragam antara wilayah. Dalam cabaran ini terkandung peluang besar: dasar yang lebih progresif dan insentif kewangan berpotensi mendorong transformasi industri ke arah model yang lebih mapan dan mesra syariah.

Persepsi Tidak Seragam dan Potensi Penjenamaan Inklusif

Dapatan turut menunjukkan bahawa persepsi pengguna terhadap hotel halal masih bercampur-campur. Terdapat tanggapan bahawa hotel halal adalah eksklusif untuk Muslim, menyebabkan kurangnya daya tarikan dalam kalangan pelancong bukan Muslim (Nurhayati & Hendar, 2019; Shafaei & Mohamed, 2017). Namun, persepsi ini boleh diubah melalui penjenamaan yang menekankan nilai universal seperti kebersihan, keselamatan dan perkhidmatan beretika. Ini membuka peluang untuk hotel halal diposisikan sebagai destinasi mesra keluarga dan mesra nilai, bukan semata-mata bersifat keagamaan.

Jurang Inovasi dan Potensi Digitalisasi

Sektor teknologi perhotelan halal masih belum dimanfaatkan secara menyeluruh. Malaysia sudah mula melaksanakan platform digital seperti aplikasi tempahan hotel mesra Muslim, manakala Indonesia masih dalam fasa awal adaptasi (El-Gohary, 2016). Kelewatan dalam inovasi ini memberi cabaran dalam memenuhi keperluan pelancong Muslim moden yang celik teknologi. Namun begitu, jurang ini boleh diisi melalui pelaburan dalam digitalisasi, yang bukan sahaja meningkatkan keberkesanan operasi, tetapi juga memperluaskan pasaran hotel halal kepada generasi muda Muslim global.

Dapatan dan perbincangan ini menunjukkan bahawa kajian komparatif antara Malaysia dan Indonesia dalam bidang hotel halal masih kurang diterokai secara mendalam dalam literatur akademik. Kebanyakan kajian terdahulu hanya meneliti konteks satu negara atau fokus kepada satu dimensi seperti pensijilan atau persepsi pengguna. Tambahan pula, tiada kajian yang menyusun secara bersepadu cabaran dan peluang dalam satu kerangka strategik yang mampu menyumbang kepada pembangunan industri secara serantau.

Oleh itu, kajian ini dihasilkan untuk mengisi jurang tersebut dengan menganalisis secara kritikal empat tema utama dalam konteks kedua-dua negara. Kajian ini bukan sahaja menyoroti realiti semasa industri hotel halal, tetapi juga membina asas bagi perancangan dasar, reka bentuk model, dan kerjasama rentas sempadan dalam memperkukuh ekosistem pelancongan Islam yang berdaya saing dan mampan. Berikut ialah **Jadual 2** cabaran dan peluang utama dalam industri hotel halal di Malaysia dan Indonesia, lengkap dengan tema analisis, bukti cabaran, peluang strategik, serta rujukan sokongan akademik bagi setiap tema.

Jadual 2: Cabaran dan Peluang Industri Hotel Halal di Malaysia dan Indonesia

TEMA UTAMA	CABARAN	PELUANG	RUJUKAN SOKONGAN
Standardisasi dan Pensijilan	Perbezaan sistem pensijilan antara Malaysia (sukarela) dan Indonesia (mandatori); kekeliruan pengusaha dan pelancong	Kerjasama serantau untuk pengiktirafan silang sistem pensijilan; pengukuhan integrasi ASEAN	Purnomo et al. (2021); Samori et al. (2016)
Kos dan Kesediaan Industri	Kos tinggi untuk ubah suai fasiliti, latihan kakitangan, dan bekalan halal	Sokongan kerajaan seperti insentif kewangan dan latihan profesional	Razalli et al. (2012); ITC (2023)
Persepsi dan Penjenamaan	Salah faham bahawa hotel halal hanya untuk Muslim; menjejaskan daya tarikan pasaran bukan Muslim	Strategi penjenamaan inklusif berasaskan nilai universal (kebersihan, keselamatan, etika)	Nurhayati & Hendar (2019); Shafaei & Mohamed (2017)
Teknologi dan Inovasi	Tahap digitalisasi rendah; kekurangan aplikasi mesra Muslim yang sistematik	Pelaburan dalam teknologi digital dan automasi mesra Muslim; pemodenan sistem pengurusan	El-Gohary (2016); Islamic Tourism Centre (2023)

Jadual 2 merumuskan dapatan tematik kajian terhadap cabaran utama yang dihadapi oleh industri hotel halal di Malaysia dan Indonesia serta potensi peluang yang boleh dimanfaatkan untuk memacu pertumbuhan sektor ini secara strategik.

Tema: Standardisasi dan Pensijilan

Cabaran utama dalam tema ini ialah perbezaan pendekatan sistem pensijilan antara Malaysia dan Indonesia. Malaysia menetapkan standard MS2610:2015 secara sukarela melalui JAKIM, manakala Indonesia mewajibkan pensijilan halal melalui BPJPH dan MUI menjelang 2026 (Purnomo et al., 2021; Samori et al., 2016). Ketidaksamaan ini menimbulkan kekeliruan dalam kalangan pengusaha dan pelancong, serta menyukarkan integrasi pasaran serantau.

Namun, cabaran ini turut membuka ruang kerjasama strategik antara kedua-dua negara untuk mewujudkan pengiktirafan silang (mutual recognition) atau sekurang-kurangnya penyelarasan prinsip asas pensijilan halal. Jika dimanfaatkan secara efektif, kerjasama ini boleh menjadi asas kepada integrasi pelancongan Islam serantau di bawah ASEAN.

Tema: Kos dan Kesediaan Industri

Kajian mendapati bahawa kos pematuhan, termasuk pengubahsuaian fasiliti, latihan kakitangan dan perolehan bahan mentah halal yang disahkan, menjadi halangan utama kepada banyak hotel (Razalli et al., 2012). Kebanyakan pengusaha, terutamanya hotel berskala sederhana dan kecil, berpendapat bahawa pensijilan halal adalah proses yang kompleks dan mahal.

Namun, peluang boleh digarap melalui dasar kerajaan yang menyediakan insentif kewangan,

geran latihan, serta bimbingan teknikal seperti yang disediakan oleh ITC dan HDC di Malaysia. Jika diperluas dan diselaraskan di Indonesia, usaha ini boleh meningkatkan kadar pematuhan dan mengurangkan jurang antara dasar dan pelaksanaan.

Tema: Persepsi dan Penjenamaan

Terdapat salah faham umum bahawa hotel halal hanya disasarkan kepada pelanggan Muslim, dan ini menjejaskan daya tarikan terhadap pelancong bukan Muslim (Nurhayati & Hendar, 2019; Shafaei & Mohamed, 2017). Persepsi ini menghadkan potensi pasaran hotel halal dalam konteks pelancongan antarabangsa yang semakin pluralistik.

Sebaliknya, strategi penjenamaan hotel halal secara inklusif — dengan menekankan nilai universal seperti kebersihan, keselamatan, dan etika — berpotensi mengubah persepsi ini. Ini bukan sahaja dapat memperluas capaian pasaran, tetapi juga meningkatkan daya saing hotel halal sebagai pilihan utama dalam sektor perhotelan etikal.

Tema: Teknologi dan Inovasi

Kedua-dua negara masih berada dalam fasa permulaan dalam penerapan teknologi digital secara menyeluruh dalam pengurusan hotel halal. Tahap digitalisasi masih rendah, dan penggunaan aplikasi mesra Muslim masih terhad serta bersifat fragmentari (El-Gohary, 2016).

Namun, dengan pelaburan dalam teknologi seperti aplikasi tempahan mesra Muslim, sistem maklumat berasaskan AI, dan automasi pengurusan pensijilan, hotel halal boleh menyesuaikan diri dengan kehendak pelancong Muslim moden yang celik teknologi. Malaysia telah mendahului dengan inisiatif seperti panduan penginapan Muslim-friendly oleh ITC (2023), dan Indonesia boleh mencontohi pendekatan ini melalui kerjasama rentas sektor.

Secara keseluruhan, cabaran-cabaran yang dikenalpasti tidak semestinya menjadi penghalang tetapi boleh menjadi pencetus kepada inovasi dan kerjasama strategik. Dengan perancangan dasar yang lebih responsif dan pendekatan industri yang proaktif, cabaran dalam pensijilan, kos pematuhan, persepsi pasaran, dan teknologi boleh ditukar menjadi peluang pertumbuhan. Analisis ini mengukuhkan rasional kajian untuk menyusun strategi pembangunan industri hotel halal yang lebih mampan, serantau dan berteraskan nilai-nilai Maqasid Syariah.

KESIMPULAN

Kajian ini telah mengenal pasti bahawa industri hotel halal di Malaysia dan Indonesia berada pada tahap perkembangan yang signifikan, namun masih berdepan dengan pelbagai cabaran yang memerlukan perhatian strategik. Empat tema utama yang muncul daripada analisis tematik — iaitu piawaian dan pensijilan, kos dan kesediaan industri, persepsi pengguna, serta inovasi teknologi — menunjukkan bahawa ekosistem industri ini masih memerlukan penyelarasan, sokongan dasar yang kukuh, serta pendekatan pelaksanaan yang lebih inklusif dan lestari.

Perbezaan ketara dalam sistem pensijilan antara kedua-dua negara telah menimbulkan kekeliruan dan ketidakconsistenan dalam pelaksanaan, namun pada masa yang sama turut membuka ruang kerjasama serantau ke arah pengiktirafan bersama dan pembangunan piawaian halal ASEAN yang lebih mantap. Kos pematuhan yang tinggi, terutamanya kepada pemain industri berskala kecil dan sederhana, boleh ditangani melalui insentif bersasar, latihan, serta pembinaan kapasiti yang lebih berstruktur.

Selain itu, persepsi awam terhadap hotel halal masih bercampur-campur, menandakan

keperluan kepada strategi penjenamaan dan komunikasi yang lebih terbuka serta inklusif. Konsep hotel halal perlu diposisikan bukan sahaja sebagai keperluan agama tetapi juga sebagai penyelesaian kepada permintaan terhadap perkhidmatan perhotelan yang beretika, bersih dan mesra keluarga. Dalam konteks ini, penggunaan teknologi digital dan inovasi pintar dilihat sebagai antara pemangkin utama kepada transformasi industri ini ke arah yang lebih efisien dan kompetitif.

Secara keseluruhannya, kajian ini menyumbang kepada pengayaan literatur akademik dengan menawarkan satu pendekatan perbandingan yang menyeluruh antara dua negara Islam utama di Asia Tenggara. Kajian ini bukan sahaja menyoroti cabaran yang wujud, tetapi juga mengenal pasti peluang strategik yang boleh dimanfaatkan oleh pelbagai pihak berkepentingan – termasuk kerajaan, pengusaha hotel, badan pensijilan dan penyelidik – dalam usaha membangunkan industri hotel halal yang lebih mampan, berdaya saing dan selari dengan Maqasid Syariah.

PENGHARGAAN

Penulis merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada Institut Pengajian Siswazah (IPSiS), Universiti Teknologi MARA (UiTM) atas segala sokongan dan kemudahan yang telah diberikan sepanjang proses penyelidikan ini dijalankan. Penghargaan tulus turut diberikan kepada Akademi Pengajian Islam Kontemporari (ACIS) dan Fakulti serta kampus berkaitan di UiTM Kampus Shah Alam, Kuala Pilah dan Rembau atas bimbingan ilmiah yang berterusan.

Ucapan terima kasih khas ditujukan kepada agensi-agensi berkaitan industri halal dan pelancongan Islam seperti Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM), Halal Development Corporation (HDC), Jabatan Standard Malaysia, serta Islamic Tourism Centre (ITC) atas maklumat, dokumen dasar, dan kerjasama yang amat bernilai dalam menyokong dapatan kajian ini.

Tidak dilupakan, penghargaan ikhlas diberikan kepada rakan penyelidik, penyelia, pengulas artikel dan individu yang terlibat secara langsung atau tidak langsung dalam menyumbangkan masa, idea dan komitmen dalam menyempurnakan penulisan ini. Segala sokongan dan dorongan yang diberikan amatlah dihargai dan menjadi pemangkin utama kepada kejayaan kajian ini

RUJUKAN

- Battour, M., & Ismail, M. N. (2016). Halal tourism: Concepts, practices, challenges, and future. *Tourism Management Perspectives*, 19, 150–154. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.12.008>
- CrescentRating. (2023). Global Muslim Travel Index 2023. <https://www.crescentrating.com>
- DinarStandard. (2023). State of the Global Islamic Economy Report 2023/24. <https://www.dinarstandard.com>
- El-Gohary, H. (2016). Halal tourism, is it really halal? *Tourism Management Perspectives*, 19, 124-130. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100673>
- Henderson, J. C. (2016). Halal food, certification and halal tourism: Insights from Malaysia and Singapore. *Tourism Management Perspectives*, 19(B), 160–164. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.12.006>
- Islamic Tourism Centre. (2023). Muslim-friendly Tourism and Hospitality Guidelines. Putrajaya:

Ministry of Tourism, Arts and Culture Malaysia.

- Nurhayati, T., & Hendar, H. (2019). Personal intrinsic religiosity and halal hotel selection criteria: An insight from Indonesia. *Journal of Islamic Marketing*, 10(3), 709–724. <https://doi.org/10.1108/JIMA-01-2018-0007>
- Purnomo, R., Subagyo, R., & Fatimah, I. (2021). Halal tourism certification and policy in Indonesia: A review. *Journal of Halal Industry and Services*, 4(1), 33–45.
- Rahman, A., & Rosid, A. (2020). The impact of digital marketing on halal tourism growth. *Journal of Islamic Marketing*, 11(3), 678–694. <https://doi.org/10.1108/JIMA-10-2018-0190>
- Razalli, M. R., Abdullah, S., & Hassan, R. (2012). Developing a model for Islamic hotels: Evaluating opportunities and challenges. *International Journal of Business and Management*, 7(14), 25–31. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v7n14p25>
- Samori, Z., Md Salleh, N. Z., & Khalid, M. M. (2016). Current trends on halal tourism: Cases on selected Asian countries. *Tourism Management Perspectives*, 19(B), 131–136. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.12.011>
- Shafaei, F., & Mohamed, B. (2017). Malaysia's branding as an Islamic tourism hub: An assessment. *Journal of Islamic Marketing*, 8(1), 94–113. <https://doi.org/10.1108/JIMA-03-2015-0021>
- Abdullah, M. F., & Ibrahim, R. A. (2023). Halal hospitality in Malaysia: Institutional frameworks and policy development. *International Journal of Islamic Tourism*, 8(2), 31–45.
- Azmi, N. A., & Ismail, S. H. S. (2022). Integrating halal certification and customer satisfaction in Muslim-friendly tourism. *Journal of Islamic Marketing*, 13(4), 689–705. <https://doi.org/10.1108/JIMA-02-2021-0038>
- Hamzah, A., & Ismail, F. (2020). The development of Muslim-friendly hotel rating system in Malaysia. *Tourism Planning & Development*, 17(5), 465–479. <https://doi.org/10.1080/21568316.2020.1779423>
- Khalifa, G. S. A., & Abou-Shouk, M. A. (2022). Exploring customer loyalty in halal hotels: The role of religious satisfaction. *Journal of Islamic Marketing*, 14(2), 243–261. <https://doi.org/10.1108/JIMA-05-2021-0150>
- Noor, M. N. M., & Hashim, N. H. (2021). Challenges in implementing halal standards in hospitality: Malaysian hotel operators' perspective. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 33(2), 381–399. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-06-2020-0534>
- Othman, N., & Nasir, M. H. M. (2021). Muslim-friendly tourism and hospitality services in Southeast Asia: Policy implementation and industry responses. *Asian Journal of Tourism Research*, 6(1), 13–29.
- Salleh, N. Z. M., & Yusuf, A. H. M. (2021). The importance of Shariah-compliant services in the hotel industry: A review. *International Journal of Islamic Economics and Finance Research*, 4(1), 45–58.

Zulkifli, N., & Ahmad, A. (2023). Consumer trust in halal-certified hotels: The mediating role of brand credibility. *International Journal of Islamic Business and Management*, 7(1), 67–82.